

ДАЗМОЛ ТАРИХИНИ БИЛАСИЗМИ?

Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейи илмий

ходими

Гўзалхон Валиева

Наманган вилоят тарихи ва маданияти давлат музейи кўргазмалар залида ота-боболаримиз томонидан ишлатилган дазмолларга кўзингиз тушади, демакки ота-боболаримиз ўша даврларда ҳам ораста бўлиб юриш учун ҳаракат қилганлар.

Инсоният эғнига кийадиган кийим-кечакларни силлиқ ва текис ораста кўриниши учун асрлар мобайнида изланиб нималар қилинмаган дейсиз ? Хозирги кунда ҳар-бир хонадонда ишлатиб келинаётган ва кундалик эҳтиёжга айланган ихчам, қулай ҳамда автоматик тарзда ишлатиладиган дазмолнинг пайдо бўлгунига қадар, инсонлар кундалик турмушда ишлатган кийим-кечак ва бошқа уй-рўзғор буюмларини текислашнинг ҳар турли усуллари уйлаб топишган. Масалан тахта ўқловни эслатувчи мосламалар текис тошларни устига матоларни ёйиб кўйиб лаппак тахтача ёрдамида уриб дазмолланган. Рўзғорда ишлатиладиган дазмоллар кумир ёки ўтин чўғида қиздирилган, плита устига кўйиб қиздириладиган турлари ҳам мавжуд. Кўмир ва ўтин чўғида қиздириладиган дазмолларга печканинг мўрисини эслатувчи мослама ўрнатилган ,у чўғни яхши ёниши учун хизмат қилган. Кейинчалик дазмоллар четидан тешиклар очилган, бу тешиклар чўғни узоқ сақлаш вазифасини бажарган.

Дазмол сўзи эл орасида ўтлуғ деб аталиб бу кейинчалик рус тилидаги утюг атамасига асос бўлган. Аслида дазмол ибораси форсча даст-кўл, мола-текислаш сўзлари бирикмасидан келиб чиққан.

Чўяндан ишланган бундай дазмоллар асосан Ўрта Осиёда 19-18 асрларда кенг тарқалган.Электр қувватини кашф этилиши эндиликда





дазмолларни ҳам электр энергияси ёрдамида қиздириш имкониятини берди ва ўтмишдаги қийинчиликларга барҳам бериб, дазмоллаш ишлари енгиллаштирилди. Дастлабки электр дазмоллари металдан ясалган корпус қиздириш элементи бўлган спирал ва шнурдан иборат бўлган. Кейинчалик электр дазмолларга иссиқлик даражасини ўзгартириб берувчи терморостлагич (терморегулятор) мосламаси ўрнатилган. Хозирги кунда эса замонавий электр дазмоллардаги махсус идишчаларга сув қуйиб уни парга айлантириб матога пуркайдиган хиллари ишлатилмоқда. Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейининг тарих бўлими залларида ҳам юқоридаги дазмоллардан айримларини яъни 1972 йилда Агаликова Патиша томонидан олиб келинган пар дазмол кўргазмага қўйилган. Дазмол асоси учбурчак шаклида чўяндан тайёрланганлиги учун оғир. Дазмол очилиб ёпилади чунки у ичига чўғ солиб фойдаланишга мўлжалланган, банди ёғочдан бўлиб, таг қисмида иссиқдан сақловчи мослама ўрнатилган, орқа томонида кичик тешиги бор, қопқоғида тутун чиқиш учун мослаштирилган кувурчаси мавжуд. Ушбу дазмол чор Россиясига қарашли заводда тайёрланган бўлиб, Ўзбекистонга савдо йўллари орқали кириб келган.

Фойдаланилган адабиётлар

- 1.Ўзбекидтин миллий энциклопдияси 5-тон
- 2.Ўзбекистон ҳунармандчилиги ва амалий санъат китоби
- 3.Интернет саҳифалари
- 4.Архив.уз
- 5.www.tdpu.uz www.kasu.uz



**Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va
zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari**

